

Den svenska nyordningen

*De etablerade partierna har underlåtit att ta politikerföraktet på allvar, skriver Stig-Björn Ljunggren i sin analys av valutgång-
en. Missnöjessignaler har funnits länge i form av blankröstning och röstsplittning.*

Myten om det orubbliga partisystemet fick sig en knäck redan i förra valet genom miljöpartiets inträde i riksdagen. Socialdemokraterna började förändra den offentliga sektorn men begick samtidigt politisk harakiri exempelvis genom att införa tvångssparande.

Den socialdemokratiska debattören och ledarskribenten Stig-Björn Ljunggren är doktorand i statsvetenskap vid Uppsala Universitet.

Valet 1991 innebar att även Sverige fick sin politiska nyordning. Krisen för det etablerade partisystemet manifesterades i två nya partier. Den klara politiska uppdelningen i parlamentet upplöstes. En period av förvirring inträdde.

Redan genom att miljöpartiet tagit sig in i riksdagen 1988 hade myten om det orubbliga partisystemet fått sig en knäck. Den följande långa raden av stora händelser, såväl inrikes- som utrikespolitiskt, kom att bidra till att nyordningen etablerades.

Politisk harakiri

Socialdemokratin började definitivt att förändra den offentliga sektorn, man genomförde en stor skattereform, avskaffade valutaregleringen, började luckra upp bondeskråets planekonomiska privilegier, reformerade skolan och avskaffade SÖ, ansökte om EG-medlemskap och löste en del frågetecken kring kärnkraften samt beslutade om Öresundsbron. Förutom denna ideologiska nyorientering begick dock socialdemokratin politisk harakiri, exempelvis genom att införa tvångssparande. En gång i månaden fick löneslavarna vansinnet i detta beslut bekräftat på sina lönebesked.

Och sedan kryddade socialdemokraterna anrättningen genom den våldsamma attack på de fackliga fri- och rättigheterna som det så kallade idiotstoppaketet i början av 1990 innebar. Summan av socialdemokratiens regering var att man berövade borgerligheten mycket av deras politiska program — samt skämde ut sig inför väljarna. Resultatet kunde bara bli ett — nämligen ett stort ras i opinionssiffrorna.

Förlusten av regeringsmakten var ganska given efter en sådan av ytterligheter blandad politisk insats.

Problem inom borgerligheten

Men den politiska nyordningen har inte bara yttrat sig i socialdemokratiska problem — även borgerligheten har haft det besvärligt. Borgerligheten — och då kanske främst moderaterna — har kompletterats med ytterligare två partier. På Carl Bildts ena sida finns nu ett nyliberalt-populistiskt parti och på den andra ett kulturkonservativt kristdemokratiskt parti. Samtidigt har Carl Bildt själv valt att luta sig mot den socialliberala sidan, genom sin allians med folkpartiet.

Det kan synas som ett misslyckande för Carl Bildt och moderaterna att man inte klarat att fånga upp två opinionstrender som bägge borde ligga inom partiets räckhåll. KDS bildades ju en gång av gamla högermän. Och ny demokrati har ett program som i hög grad påminner om moderaternas mer nyliberala profil. Att stämningarna påverkat moderaterna är ganska uppenbart. Partiet ställde sig utanför skattereformen för att markera sin radikala nyliberala profil. Carl Bildts sk "Jönköpingstal" ger en kulturkonservativ infallsvinkel som vittnar om att det zetterberg-ska tänkandet kring "den lilla världen" tagits på allvar av moderatledaren. Men nyordningen erbjuder åtminstone en fördel på sikt: För moderaterna innebär KDS ett välkommet substitut för centerpartiet som inte längre går att lita på. Partiet har ett hopplöst populistiskt program, som under senare tid riktats in på att slåss med arbetarlistan och vänsterpartiet om socialdemokratins övergivna positioner.

En bekräftelse på dubbelspelet kom några dagar innan valet då Olof Johansson och Börje Hörnlund gav ut en åsanisse-marxistisk bok. Denna anti-storstadsdrapa blev, tillsammans med centerprogrammet "Grön Start För Sverige", en markering för att legitimera en framtida oppositionsroll inom en borgerlig regering. Säkerligen tänkte sig bondeförbundet att det denna gång skulle vara centern som lämnade regeringen på någon profilfråga, kanske EG eller Öresundsbron. Ungefär som moderaterna en gång bröt upp en borgerlig regering på skattefrågan och höstade in väljarnas gunst.

Huruvida denna sluga taktik kommer att praktiseras återstår att se. I vart fall kan moderaterna vara nöjda med att kristdemokraterna ser ut att axla centerns mantel som ett lagomborgerligt, socialt engagerat parti med folkrörelseanknytning.

Ny demokrati

Av vissa personer har ny demokrati framställts som ett Frankensteins Monster, skapat av SAF:s kennelklubb (Den Nya Välfärden, Timbro, Ratio osv). Det är inte riktigt sant. För det första bygger ny demokrati på ett (delvis berättigat) missnöje hos allmänheten med politikerna. Det som kallas "politikerföraktet" är inte ett förakt gentemot demokratin och parlamentarismen som sådan. Däremot bygger det på en brist på förståelse för den sega verklighet som de förtroendevalda har att hantera. Vilket i sin tur är en följd av politikerrollens professionalisering.

Under en längre tid har dessa missnöjessignaler varit klara — blankröstning, röstsplittring och liknande. Men de har ig-

nererats av de etablerade partierna. Någon förnyelse har inte ägt rum. En förnyring av politikerkåren har inte ansetts nödvändig. Mycket har gått i gamla hjulspår.

Om ny demokrati är ett Frankensteins Monster finns nog faderskapet hos de etablerade partier som underlåtit att ta politikerföraktet på allvar.

För det andra har ny demokrati genom Bert Karlsson lyckats formulera ett genuint folkligt missnöje, exempelvis bristen på konkurrens inom livsmedelssektorn. Socialdemokraternas offensiv på detta område kom för sent. Ny demokrati har gjort inbrytningar hos socialdemokratin, och orsaken är antagligen arbetarrörelsens oförmåga att hitta en politisk linje som stämmer överens med tidsandan. Att ta rätt beslut i förhållande till verkligheten är en sak. Men formulera sig trovärdigt om samtiden kräver mer ideologisk vakenhet än vad socialdemokratin har kostat på sig. Detta rör eftervalsdiskussionen inom socialdemokratin.

Eftervalsdebatt

Många socialdemokrater tar nu valrörelsen som en intäkt för att partiet inte behöver ändra sin politik, utan att man ska satsa på traditionella frågor som anknyter till trygghetsfrågor och andra klassiska paroller.

Ett exempel på detta är den AP-fondstrid socialdemokraterna tog till för att mobilisera bland sina kärntrupper. An-

klagelserna från borgerligheten om stats-socialism satte fart på livsandarna hos de väljare som upplevt ATP-frågan. Ingvar Carlsson förvandlades till Tage Erlander, version 2. Svinget i socialdemokraternas väljarbarometrar kom igång rejält, efter att ha startats upp med hjälp av matmomssveket på senvåren. Det hela var som kortsiktig medicin ganska lyckat.

Även om pensionärerna inte lät sig skrämmas av socialistspöket så fann ungdomsväljarna föga av intresse i socialdemokratins traditionella linje. Priset för att köpa tillbaka de äldre väljarna blev att man fick offra den yngre generationen. Därför kommer också eftervalsdebatten inom socialdemokratin att vara avgörande för partiets framtid. Kommer valrörelsen att tas till intäkt för att förnyelsen varit ett misstag – eller kommer man att våga ge sig in i en fortsatt omorientering av partiets program i en ny tid? Folkhemets barnbarn har valt att gå till ny demokrati eller andra partier. Om socialdemokratin erbjuder dem en väg tillbaka återstår att se.

Kanske har borgerligheten själv nyckeln till denna framtidsfråga. Ty ett misslyckande för den moderatledda regeringen – kombinerat med en fortsatt kräftgång för socialdemokratin – kan lätt återföra vårt land till den politiska röra och instabilitet som vi senast upplevde på 1920-talet.

Men om det inte vore ganska rörigt så kunde man väl knappast tala om en nyordning för den svenska politiken.